

A NEMZETBIZTONSÁGI SZAKSZOLGÁLAT HELYE ÉS SZEREPE A RENDVÉDELEMBEN

1. Fogalmi meghatározások:

Ahhoz, hogy meghatározzuk a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat (NBSZ) helyét és szerepét a rendvédelemben először is tisztáznunk kell az alapvető fogalmakat.

1.1. Rendvédelem

A rendvédelmi szerveknek (rendőrség, katasztrófavédelem, vám-és pénzügyőrség, büntetés-végrehajtás, nemzetbiztonsági szervek) a közrend-közbiztonság védelme fenntartása céljából folytatott tevékenységeinek összessége.²⁰²

Az 1990-es években komoly vita kezdődött a rendészet és rendvédelem területén tudományos munkát végzők között a két fogalom meghatározása terén, és tartalmuk körülhatárolása vonatkozásában.

A rendvédelem kifejezés megalkotása és használata Parádi József nevéhez és a Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társasághoz (SZBRVTT) kapcsolódik. *„A rendvédelem, tehát az állam (ha kell kényszerítő) fellépése a közrendre veszélyes cselekmények megakadályozására vagy megtörésére, vitathatatlanul a közjoghoz tartozik. Azon belül is a rendészet egyik ágát képezi, s mint ilyen, a közigazgatás, a közigazgatási jog részének tekinthető.”*²⁰³ Kutatási alapján állíthatjuk, hogy a rendszerváltozás óta több mint háromszáz jogszabályban szerepel ez a kifejezés.²⁰⁴

Zachar József történész szerint *„a rendvédelem nem más, mint „jogtudományi alapon a közbiztonság oltalmazása és a természettudományok bevonásával a bűnüldözés”*.²⁰⁵

Az 1994-ben elfogadott Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény már a „fegyveres rendvédelmi szerv” (3. § (1) bekezdés és a 97. § g) pontja) fogalmat használja.

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. CXXV. törvény értelmező rendelkezések részében sorolja fel a rendvédelmi szerveket. A törvény 74. § c) pontja szerint *„rendvédelmi szerv: a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, a rendőrség, a polgári védelem állami szervei, a hivatásos tűzoltóság, a vám- és pénzügyőrség, valamint a büntetés-végrehajtási szervezet.”*

Az Alkotmányba annak 2005. január 1-jei módosításával került be a rendvédelem fogalma. A 2012. január 1-jén hatályba lépett Alaptörvény a nemzetbiztonsági szolgálatokkal „Az Állam” című fejezetében foglalkozik (45. cikk). Az Alaptörvény is

²⁰² Rendészeti Szószedet. Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest, 2008. 310. o.

²⁰³ Parádi 1995. 5. o.

²⁰⁴ Parádi József: Rendvédelem kontra rendészet.

²⁰⁵ Zachar József: Indokolt-e a rendvédelem-tudomány fogalmának használata? Gondolatok egy új tudományággal kapcsolatban. A tanulmány műhelyvitéja Budapest, 2002. május 23.

használja a rendvédelem fogalmát, amikor „A megelőző védelmi helyzet”-ről szóló szabályokat taglalja. „A Kormány rendeletben a megelőző védelmi helyzet kihirdetésének kezdeményezését követően a közigazgatás, a Magyar Honvédség és a rendvédelmi szervek működését érintő törvényektől eltérő intézkedéseket vezethet be, amelyekről a köztársasági elnököt és az Országgyűlés tárgykör szerint feladat- és hatáskörrel rendelkező állandó bizottságait folyamatosan tájékoztatja. Az így bevezetett intézkedések hatálya az Országgyűlés megelőző védelmi helyzet kihirdetésére vonatkozó döntéséig, de legfeljebb hatvan napig tart.” (50. cikk (3) bekezdés).

Következésképpen a rendvédelem és rendvédelmi szervek fogalmát használja a Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozattal életbe léptetett Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája is. (Vö. 35. 43. 46. 49. pont.)

1.2. Rendészet

Az államizgatási szervek azon tevékenysége, amely az állami és társadalmi rend védelmét, a jogszabályok megtartását, a jogsértések elhárítását, a megsértett jogrend helyreállítását biztosítja.

(1) Különbféle szabályok és intézkedések olyan összessége, melyek által az igazgatás ezen biztonságot fenyegető veszély-, károsodás elhárító rendeltetésének próbál meg eleget tenni.

(2) Az egyéni, de főleg a közösségi élet minden területére kiterjedő, a rend megteremtésével, fenntartásával összefüggő állami tevékenységek, szabályok érvényesítésének összefoglaló megnevezése.

(3) Olyan állami tevékenység, amely a közrend megzavarásának megelőzésére, a közvetlenül zavaró magatartás megakadályozására és a megzavart rend helyreállítására irányul.²⁰⁶

Finszter Géza kriminológus „A rendészet elmélete” című monográfiájával részletesen foglalkozik a rendészet, rendvédelem és honvédelem viszonyával.²⁰⁷ Mezey Barna megállapítása szerint pedig a rendvédelem a rendészet keretein belül, annak egyik elkülönült funkciójaként működik. A rendvédelem nem más, mint „a rend megóvása a támadásoktól, erőszakos cselekményektől, veszélyektől.”²⁰⁸

1.3. Nemzetbiztonság

(1) Olyan –külső és belső körülmények által determinált – állapot, amelyben az adott állam zavartalanul, a teljes szuverenitás alapján gyakorolhatja funkcióit.

(2) Adott társadalmi rendszer alapja és felépítménye, összességében az államrend egésze stabilitásának, zavartalanságának megléte.

(3) Egy adott ország határain belül található valamennyi anyagi és humán jellegű értékek fenyegető támadástól történő összefogott, többirányú megvédése illetve ezek érvényesülése a határon belül és azon kívüli tevékenységgel.

²⁰⁶ Rendészeti Szószedet. Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest, 2008. 304 o.

²⁰⁷ Finszter Géza. A rendészet elmélete, KIK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft, Budapest, 2003. 58. o.

²⁰⁸ Mezey Barna 34. o.

(4) Adott nemzet azon képessége, hogy megvédje nemzeti értékeit, érdekeit minden külső és belső fenyegetés ellen.

(5) Adott ország (nemzet) szuverenitásának, alkotmányos rendjének, biztonsági érdekeinek titkosszolgálati eszközökkel fenntartott, támogatott külső és belső veszélyektől, fenyegetettségéktől mentes állapota.²⁰⁹

A nemzetbiztonság az NBSZ helyének és szerepének meghatározása szempontjából meghatározó fogalom. Láthatjuk, igen bonyolult és összetett a magyarázat.

Az 1995-ben a Magyar Hadtudományi Társaság által kiadott Hadtudományi lexikon, megint másképpen fogalmaz és elsősorban katonai szempontból vizsgálja a fogalmat: „*valamely állam megfelelő katonai védettségéből, külkapcsolatainak, valamint bel- és gazdaságpolitikájának helyes kialakításából eredő biztonsági helyzete.*”²¹⁰

A Belügyminisztérium honlapján nemzetbiztonság címszó alatt az alábbi meghatározást találhatjuk „*A nemzetbiztonság egy adott állam szuverenitásának és alkotmányos rendjének biztonságát jelenti. Komplex kategória, amely nemcsak a katonai, de a politikai, gazdasági társadalmi, emberjogi, környezeti és informatikai biztonságot is magában foglalja, szorosan összefügg az adott állam szűkebb és tágabb környezete, valamint szövetségesei biztonságával.*”²¹¹

Ami a fenti fogalmak tisztázása során megállapítható, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat olyan rendvédelmi szerv, amely hazánk nemzetbiztonsága, közrendje és közbiztonsága védelme érdekében folytatja tevékenységét.

2. Rövid történeti áttekintés

A Szakszolgálat által végzett tevékenységek egy része már a 19. század rendvédelmi szerveinél megfigyelhetőek. Magyarországon az Osztrák-Magyar Monarchia idején jól kiépített titkosrendőrség működött, alkalmazva a titkos információgyűjtés ma is használt módszereit, a konspirált figyelést, a környezettanulmányozást, a levél ellenőrzést a határállomásokon és a nagyobb városokban (Buda, Debrecen, Nagyszombat, Pest, Pozsony, Sopron, Temesvár, Zágráb). A pozsonyi országgyűlések idején Ferstl Lipót rendőrfőkapitány minden eszközt bevetett, hogy az ellenzéki képviselők titkos tárgyalásairól hiteles információkat tudjon a kancellár és a belügyminiszter számára biztosítani.²¹² Tevékenységük később kiterjedt az egyetemekre is, amelyeket a forradalmi szervezkedés központjainak ítélték.

I. Ferenc József osztrák császár és magyar király hatalmának biztosítására „titkos kabinetet” és egy hozzá hű hivatalnoki apparátust hozott létre. Kiépítette a titkos információs hálózatot, megszigorította a cenzúrát, a városi tisztviselők közül titkos levelező gárdát toborzott, és levéltávizsgáló helyeket létesített. Ezt a munkát Klemens Wenzel von Metternich kancellár irányításával a rendőr minisztérium végezte élén Sedlnitzky József miniszterrel. Lássunk itt egy példát a titkos megfigyelés hatékonyságára: „*Metternich 1839. február 5-én értesül arról, hogy Deák Bécsben van, hogy személyes tárgyalásokat*

²⁰⁹ Rendészeti Szószedet. Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest, 2008. 276-277. o.

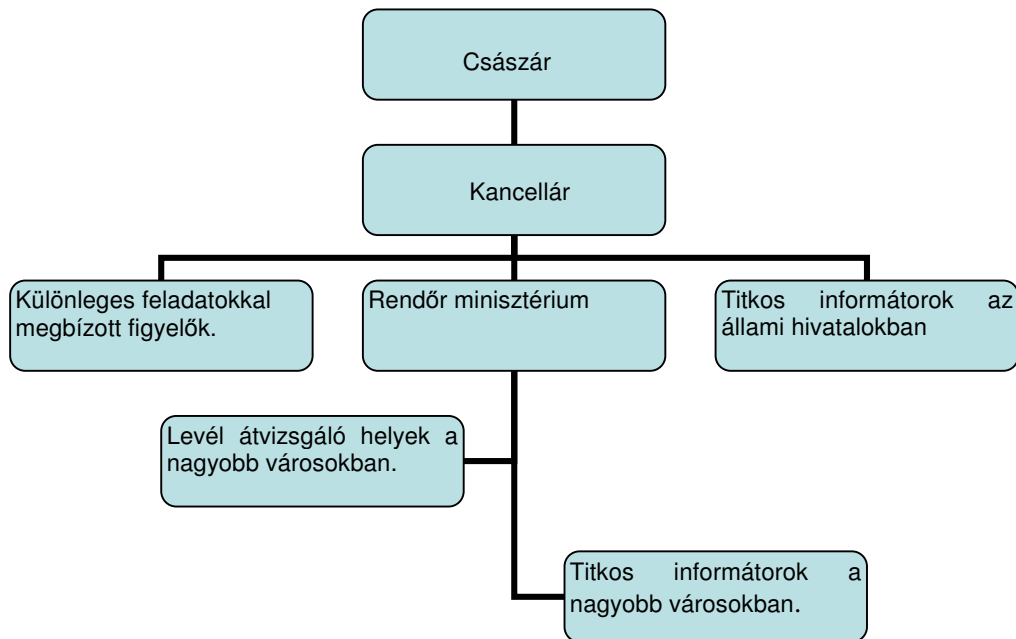
²¹⁰ Hadtudományi Lexikon, Magyar Hadtudományi Lexikon, Budapest, 1995. 965. o.

²¹¹ Forrás: <http://www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium> (Letöltés ideje: 2012. 08. 31.)

²¹² Sándor Pál: A titkosrendőrség Magyarországon a reformkor kezdetén. Forrás: www.tankonyvtar.hu/historia-1981-02/historia-1981-02 (letöltés ideje: 2012. 08. 31.)

folytasson egy sor udvari tisztviselővel. Ezért sürgősen felszólítja Sedlnitzkyt, hogy feltűnés nélkül figyeltesse embereivel. Ezek minden lépéséről pontosan tájékoztatják. Oly hűséggel, hogy még a fiakker számát is feljegyzik, amelyben Deák másnap – február 6-án – az udvari kancelláriába hajtatott, ahol négyórás megbeszélést folytatott Bartal György udvari tanácsossal, az országgyűlési ügyek előadójával és Wirkner Lajos kancellistával. Szálláshelye – írják megfigyelői – a „Zum wilden Mann” vendégfogadó.”²¹³

Az 1948-49-es szabadságharc idején a rendvédelmi szervek (államrendőrség, nemzetőrség) keretein belül is működött a nemzetbiztonsági tevékenység. Szemere Bertalan belügyminiszter nagy gondot fordított a titkos információgyűjtésre, melyet az általa irányított államrendőrség végzett. Különösen a nemzetiségi vidékeken volt fontos, hogy az államrendőrség tagjai ne csupán a szó szoros értelmében vett közbiztonsági szolgálatot végezzék, hanem hogy a forradalom ügye védelmében bizalmas úton szerezzenek információkat a más nemzetiségű lakosok magatartásáról is.

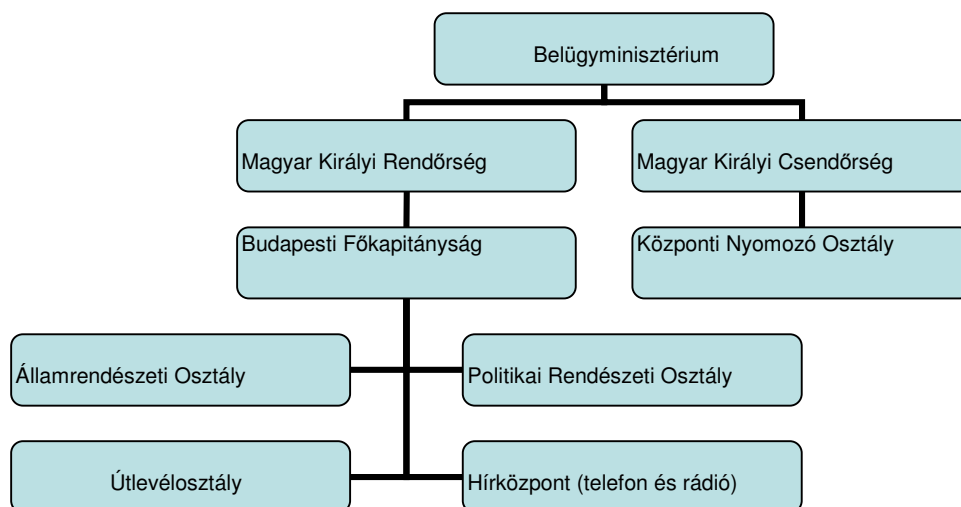
1. számú vázlat: I. Ferenc József császár titkosrendőrségének vázlatos felépítése:

A technikai fejlődés természetesen jelen volt a monarchia rendvédelmi és honvédelmi szerveinél is. Az első világháború során terjedt el a telefonok lehallgatása, mint titkos információgyűjtő eszköz, ezt elsősorban az ellenség mélységében kiépített tábori vezetékek lehallgatására használták, de bevezetésre került azután a rendvédelmi szerveknél a hátszágban is. Szintén ebben az időszakban került sor a rádiók nagyszámú

²¹³ Sándor Pál: Deák és a titkosrendőrség 1983/2. szám

alkalmazására, amely magával hozta egy új szakcsapat, a rádiófelderítés és zavarás kialakulását.

A második világháború előtt és alatt a titkos információgyűjtésre hivatott szervezetek elsősorban, mint azt a lenti ábra szemlélteti, a Magyar Királyi Rendőrség és a Magyar Királyi Csendőrség állományában működtek.

A Horthy-korszak konszolidációját követően az 1920-as évek elején került sor az önálló magyar hírszerzés megszervezésére. Az állam és a társadalom törvényes rendjét veszélyeztető mozgalmak elleni elhárítási feladatok jogi alapját az 1921. évi III. törvénycikk teremtette meg. A két világháború közötti korszak rendvédelmi szerveinek (politikai rendőrség, csendőrség, központi nyomozó parancsnokság törzsalosztályának A csoportja, HM VI-2. osztály) legfőbb feladata a szélsőjobb-és szélsőbaloldali mozgalmak, valamint a kisantant országok hírszerző szerveinek elhárítása volt. Az 1920-as évek közepére a Magyar Királyi Rendőrség 80-100 telefon egyidejű ellenőrzésére volt képes. A titkos információgyűjtéssel foglalkozó rendvédelmi (belbiztonsági) szervek munkájának koordinálására, összehangolására 1942-ben a BM-en belül létrehozásra került az Államvédelmi Központ.

Magyarország szovjet befolyás alá kerülésével ez a helyzet alapjaiban változott meg és a titkos információgyűjtés elsődleges feladatává a politikai jellegű információk megszerzése lett. Az ehhez szükséges szervezetek kialakítása már a Budapest bevétele után megkezdődött. 1945. február elején hivatalosan is megalakult a Magyar Államrendőrség Budapesti Rendőr Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztálya.²¹⁴ 1946-ban a rendőri szervezetből Államvédelmi Osztály néven önállósult a politikai rendészeti terület, mely már több műveleti háttértámogató részleggel is rendelkezett. Az Államvédelmi Hatósága (ÁVH) 288.009/1948. BM. sz. rendelet értelmében, 1948. szeptember 10-jei hatállyal jött létre és kizsúfolt hatáskörrel a BM közvetlen alárendeltségébe került. A magyar rendvédelmi szervezetek létrehozását és működését szovjet tanácsadók „segítették” egészen a rendszerváltásig.

²¹⁴ Borvendég Zsuzsanna: A levéllenőrzés megszervezése, 1945–1950. Betekintő 2011/2 szám 1. o.

Az 1949. december 28-án kiadott, 4353/1949. MT. sz. rendelet alapján jött létre a BM-től független, a Minisztertanácsnak közvetlenül alárendelt Államvédelmi Hatóság. Az 1950-től működő, új szervezetbe olvadt be a Honvédelmi Minisztérium Katona Politikai Osztálya és a Honvéd Határőrség.

A hidegháború kialakulásával a helyzet gyökeresen megváltozott és a fő hangsúly a politikai, ipari és gazdasági hírszerzésre irányult. A feladatok ellátására új szervezetek kerültek létrehozásra, mint például az amerikai Central Intelligence Agency (CIA-1947), a német Bundesnachrichtendienst (BND-1956), vagy a szovjet Komitet Goszudarsztvennoj Bezopasznosztyi (KGB-1954). Az 1950-es évek elején, Magyarországon is felmerült az igény, egy jóval hatékonyabb politikai és gazdasági állambiztonsági (titkos információgyűjtő) szervezet létrehozására. Szovjet tanácsadók segítségével 1951 szeptemberében a X/3. Osztályból létrehozták az ÁVH-n belül a VIII. (Hírszerző) Főosztályt. A hírszerzés központi szervezetének kialakításával egyidejűleg megkezdődött a külföldi rezidentúrák felállítása is, mégpedig először 1950 őszén, a bécsi nagykövetségen. A következő évek (1951–1952) során a hálózat jelentősen kibővült, így Párizsban, Londonban, Washingtonban, Rómában, Brüsszelben, Bernben és Buenos Airesben is létrehozták a rezidentúrákat.²¹⁵

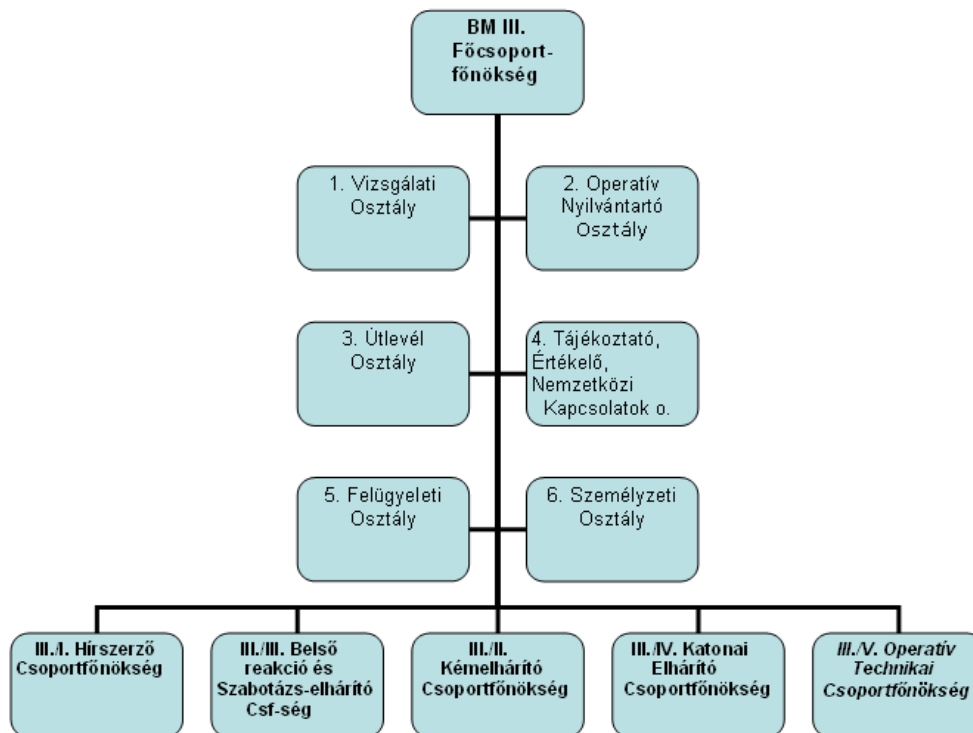
A minisztertanács 1953. július 17-i ülésén, szovjet tanácsra döntött az ÁVH mint önálló szerv megszüntetéséről és a BM-mel történő összevonásáról.

Az 1955-ös év fordulatot hozott a szocialista országok titkos információgyűjtő szervezeteinek életébe, mivel 1955. március 7-15 között Moszkvában sor került az első közös állambiztonsági értekezletre. Itt döntöttek a szocialista országok állambiztonsági vezetői az egymás közötti együttműködés mikéntjéről, és az egyes országok állambiztonsági szerveire háruló feladatokról. A tárgyalások során meghatározták azt is, hogy a magyar Belügyminisztérium „hírszerzőszerveinek” milyen fontosabb területeken kell feladatokat vállalni.²¹⁶ A BM-be visszaintegrált titkosszolgálatot 1955 decemberében I. (Államvédelmi) Főcsoportfőnökség néven szervezték újjá.

Az 1956-os forradalom leverése után 1957 tavaszán létrejött központi állambiztonsági szervezet a BM Politikai Nyomozó Főosztály (13 osztály) kisebb módosításokkal megőrizte az államvédelmi időszakban kialakított szerkezeti felépítést. A BM-ben az 1960-as évek elején végrehajtott átszervezéssel létrejött egy olyan állambiztonsági szervezeti rend, amely – a csoportfőnökségi felosztást tekintve – egészen 1990 januárjáig, a BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség megszüntetéséig érvényben maradt. A BM III. Főcsoportfőnökség 1962-ben alakult meg, melyen belül a négy osztállyal megszervezett III/V. (operatív-technikai) Csoportfőnökség, valamint az önálló operatív osztályok feladata volt a teljes magyarországi titkosszolgálati tevékenység – köztük a BM-től független katonai felderítés – műveleti háttértámogatása.

²¹⁵ Tóth Eszter: A politikai és gazdasági hírszerzés szervezettörténete, 1945 – 1990. Betekintő 2011/2 szám 8. o.

²¹⁶ Uo. 14. o.

3. számú vázlat: A Belügyminisztérium III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökségének szervezete (1963)²¹⁷

A Belügyminisztériumban az 1970-es években több átszervezés is történt, ez azonban az állambiztonsági szervezeteknél csak kisebb változtatásokat hozott. Ennek során önálló osztállyá vált a III./2 Operatív Figyelő és Környezetanulmányozó Osztály, a III./3. „K” (postaküldemény) ellenőrzési Osztály és a III./4. „X” (információ feldolgozó) ellenőrzési Osztály, valamint a III./5. Rádió elhárítási Osztály.²¹⁸

A BM III. Főcsoportfőnökség újabb átalakításon ment keresztül 1979-ben, ez azonban ekkor sem érintette a csoportfőnökségek elnevezését vagy alapvető feladatait. Az önálló osztályok ekkortól más rendben folytatták munkájukat. A korábbi III./4. „X” ellenőrzési Osztály neve Operatív - Technikai Ellenőrző és Információt Feldolgozó Osztályra változott, funkciója azonban ugyanaz maradt. Önállósult a korábban a III./I-13. Osztály keretében működött Országos Rejtjel Központ (III./7. Osztály), és új szervezeti egységként kezdte meg működését a III./6. Operatív Rövidhullámú Rádiószolgálati Osztály.

²¹⁷ Cseh Gergő Bendegúz: A magyarországi állambiztonsági szervek intézménytörténeti vázlata (1945–1990) 9. o. Forrás: www.abtl.hu/html/hu/_11_1_intezmeny_tort.html (Letöltés ideje: 2012. 08. 31.)

²¹⁸ Uo.

3. A szakszolgálati munka törvényi szabályozása

A Magyar Köztársaság Országgyűlése közvetlenül a rendszerváltoztatás után, 1990 februárjában hozta létre a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek átmeneti alkalmazásáról szóló 1990. évi X. törvényt, amely a nemzetbiztonsági szolgálatokat felhatalmazta ezen eszközök és módszerek alkalmazására. A kormány ezzel egy időben elfogadta a 26/1990. (II. 14.) MT rendeletet is a nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról. A rendelet meghatározta a nemzetbiztonsági szolgálatok szervezeti felépítését, és az egyes nemzetbiztonsági szolgálatok feladatait. Megszabta, hogy a szolgálatok hatósági jogkört nem gyakorolhatnak, személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedést nem alkalmazhatnak. Ennek alapján két polgári és két katonai nemzetbiztonsági szolgálat – az Információs Hivatal (IH) és a Nemzetbiztonsági Hivatal (NBH), illetve a Katonai Felderítő Hivatal (KFH) és a Katonai Biztonsági Hivatal (KBH) – kezdte meg működését 1990. március 1-jével. (Ebben az időszakban a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat (NBSZ) jogelődje, a Szakszolgálati és Operatív – Technikai Igazgatóság az NBH szervezeti egységeként tevékenykedett.) Ekkor fordult elő először a hazai titkosszolgálatok történetében, hogy munkájukat nyílt, minden állampolgár számára hozzáférhető jogszabályban, az 1990. évi – ún. ideiglenes – törvényben határozták meg. A jogszabályban rögzítésre kerültek a titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazásának, illetve az állampolgári jogok védelmének fontosabb garanciális elemei, feltételei, többek között a nemzetbiztonsági tevékenység célirányosságának és arányosságának alapelve is. A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységének részletes szabályait azonban e törvény sem állapította meg.

Az Országgyűlés 1995. december 19-én fogadta el a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvényt. A jogszabály a Nemzetbiztonsági Hivatalról leválasztotta a titkos információgyűjtéshez technikai háttérrel biztosító Nemzetbiztonsági Szakszolgálatot (NBSZ), amelynek kormányzati irányítását – hasonlóan a polgári hírszerzéshez és elhárításhoz – 1996 és 2002, valamint 2007 és 2010 között tárca nélküli miniszter, 2002 és 2007 között a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszter látta el. 2010 nyarától – az Nbtv. módosítását követően – az NBH Alkotmányvédelmi Hivatal (AH) néven és az NBSZ a Belügyminisztérium irányítása alá került. 2011-ben a Kormány az 1308/2011. (IX. 6.) határozatával létrehozta a miniszterelnök irányításával működő Nemzetbiztonsági Kabinetet (NBK) és a titkos információgyűjtéssel foglalkozó nemzetbiztonsági, honvédelmi és rendvédelmi szervek vezetőiből álló Nemzetbiztonsági Munkacsoportot (NBMCS). A NBMCS-ot a belügyminiszter és a honvédelmi miniszter közösen vezetik. A NBK szükség szerint, de általában kéthetente, a NBMCS szükség szerint, de legalább havonta ülésezik. 2012. januárjától a két katonai szolgálat összevonása révén megalakult a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (KNBSZ). A KNBSZ jogi- és politikai alapját a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló – a 2011. évi CLXXI. törvénnyel módosított – 1995. évi CXXV. törvény biztosítja.

A legutolsó változtatások, amelyeket a 2012. évi XCVI. törvény rögzít, többek között az Információs Hivatal irányításán módosít. A módosított CXXV. törvény 4 § (3) pontja az alábbiak szerint rendelkezik: *„Ha a Kormány az Információs Hivatalt a miniszterelnök útján irányítja, az irányítással összefüggő egyes hatásköröket a miniszterelnök a Miniszterelnökség szervezeti és működési szabályzatában a Miniszterelnökséget vezető államtitkárra átruházhatja”.*

4. A Szakszolgálat irányítási és felügyeleti rendszere

A nemzetbiztonsági szolgálatok a Kormány irányítása alatt álló országos hatáskörű, önálló gazdálkodást folytató költségvetési szervek. Az Alkotmányvédelmi Hivatal és a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat működése felett – az Nbtv.-vel összhangban – a kormányzati irányítási jogkört a belügyminiszter gyakorolja, az Információs Hivatal irányításáért a miniszterelnöki hivatalt vezető államtitkár felelős, míg a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatot a honvédelmi miniszter irányítja. A miniszterek (államtitkár) hatásköre kiterjed az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottságával és a parlamenti pártok frakcióvezetőivel való kapcsolattartásra.

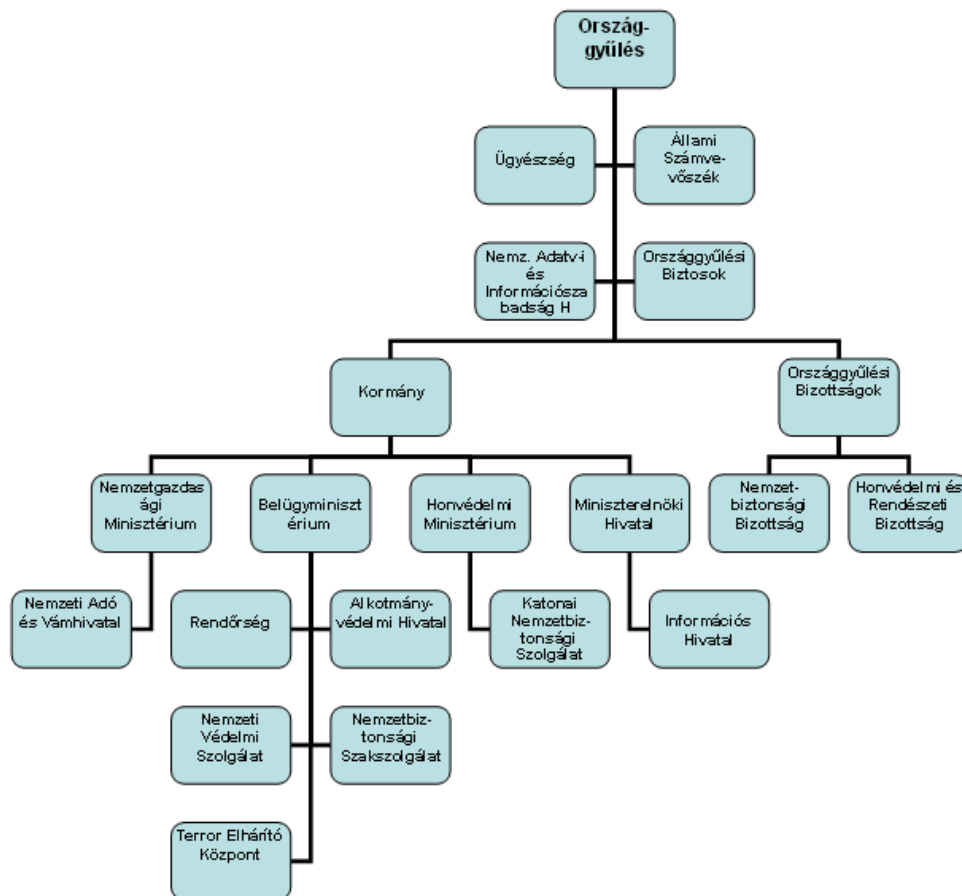
A polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat irányító minisztert (államtitkért) jogkörének ellátásában a Belügyminisztérium és a Miniszterelnöki Hivatal hivatali apparátusa segíti. Munkatársai egyrészt a Belügyminisztérium és a Miniszterelnöki Hivatal állományába tartozó kormánytisztviselők, másrészt a szolgálatoktól berendelt hivatásos állományú tisztek.

A szolgálatok felügyeletét egyrészt az Országgyűlés bizottságai (Nemzetbiztonsági Bizottság, a KNBSZ esetében a Honvédelmi és Rendészeti Bizottság is), másrészt az Állami Számvevőszék, a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hivatal, valamint az országgyűlési biztosok látják el.

A Nemzetbiztonsági Bizottság az alábbi jogkörökkel rendelkezik:²¹⁹

- Kivizsgálhatja a nemzetbiztonsági szolgálatok jogellenes tevékenységére utaló panaszokat.
- Ha valamely nemzetbiztonsági szolgálat jogszabályellenes vagy nem rendeltetésszerű tevékenységét feltételezi, vizsgálat lefolytatására felkérheti a minisztert.
- Ha valamely nemzetbiztonsági szolgálat jogszabályellenes működését észleli, ténymegállapító vizsgálatot folytathat le.
- Ha bármely módon valamely nemzetbiztonsági szolgálat jogszabályellenes vagy nem rendeltetésszerű működését észleli, felhívhatja a minisztert a szükséges intézkedés megtételére, és kezdeményezheti a felelősség megvizsgálását.
- Véleményezi a nemzetbiztonsági szolgálatok költségvetésének részletes tervezetét, a titkos információgyűjtésre jogosult egyéb szervezetek költségvetésének e tevékenységgel kapcsolatos tételeit, illetve az éves költségvetési törvény végrehajtásáról szóló részletes beszámoló tervezetét, a törvényjavaslatok tárgyalása során az elfogadásra vonatkozóan javaslatot tesz az Országgyűlésnek.
- Kinevezésük előtt meghallgatja a főigazgatói tisztségre jelölt személyeket, alkalmasságukról állást foglal.

²¹⁹ Nbtv. 14§, (4) pont.

4. számú vázlat: A titkos információgyűjtésre jogosult rendvédelmi szervezetek és azok felügyelete (2012):

5. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat szervezeti felépítése

Az NBSZ-nek a titkos információgyűjtés keretében végrehajtandó törvény által meghatározott feladatainak részletes lebontását, illetve a végrehajtásban részt vevő szerveinek felépítését a „Nemzetbiztonsági Szakszolgálat Szervezeti és Működési Szabályzata” határozza meg. A hivatali munkaidőn túl és a munkaszüneti napokon a szakmai intézkedési képesség folyamatosságának biztosítására, illetve a szükséges elsődleges intézkedések megtételére állandó ügyeleti szolgálat, valamint – a kijelölt vezetői állományból – készenléti ügyeleti szolgálat kerül vezénylésre.

6. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat feladatai

6.1. Az NBSZ törvényben meghatározott feladatai

Az Nbtv. a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat főbb feladatait a következők szerint határozza meg:

„8. § (1) A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat

a) a jogszabályok keretei között a titkos információgyűjtés, illetve a titkos adatszerzés eszközeivel és módszereivel - írásbeli megkeresésre - szolgáltatást végez a titkos információgyűjtésre, illetve a titkos adatszerzésre feljogosított szervek titkos információgyűjtő, valamint titkos adatszerző tevékenységéhez,

b) törvény által titkos információgyűjtésre, valamint titkos adatszerzésre feljogosított szervek igényei alapján biztosítja az e tevékenységhez szükséges különleges technikai eszközöket és anyagokat,

c) speciális távközlési összeköttetést biztosít a Kormány által meghatározott felhasználók részére,

d) ellátja a biztonsági okmányok védelmével összefüggő hatósági felügyeletet,

e) szakértői, illetve - külön jogszabály rendelkezései szerint - igazságügyi szakértői tevékenységet végez,

f) elvégzi a hatáskörébe tartozó, valamint a 68. § (4) bekezdésének f) pontjában meghatározott személyek nemzetbiztonsági ellenőrzését, illetve ellátja az objektumai műveleti védelmét,

g) elvégzi a minősített adatot, az ország alapvető biztonsági, nemzetbiztonsági érdekeit érintő vagy a különleges biztonsági intézkedést igénylő beszerzések sajátos szabályairól szóló kormányrendelet szerinti kiegészítő ellenőrzést.”

A megrendelők változó gyakorisággal veszik igénybe az NBSZ szolgáltatásait. Vannak olyanok – közülük is kiemelkednek a Rendőrség központi és területi szervezeti egységei –, amelyek esetében évek óta magasak a megrendelési és a teljesítési mutatók. Állandósult jelenség, hogy a kapacitásokat hosszú évek óta elsősorban a bűnüldöző szervezetek kötik le.

7. A NBSZ helye és szerepe a rendvédelmi szervek rendszerében

A Kormányportálon a Nemzetbiztonsági Szolgálatok címszó alatt az alábbi meghatározás szerepel: „A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat a magyar állam belső rendjének védelme érdekében, szigorú jogszabályi keretek között nyílt és titkos információgyűjtést végez az erre felhatalmazott szervek kérésére.”²²⁰ Az NBSZ a Kormány irányítása alatt álló, az ország egész területére kiterjedő illetékességgel rendelkező, önálló gazdálkodást folytató rendvédelmi/költségvetési szerv. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat:

- a legfiatalabb,
- a legnagyobb költségvetéssel rendelkező,
- legnagyobb létszámú,
- és tevékenységében a legösszetettebb, legtagoltabb magyar nemzetbiztonsági szolgálat.

Az NBSZ nem nevezhető hagyományos értelemben vett nemzetbiztonsági szolgálatnak. Az Nbtv. szerinti szolgáltató szervezet, amely nem rendelkezik önálló hírszerzői, elhárítási és nyomozati jogkörökkel. Az NBSZ tehát nem saját elhatározásából tevékenykedik, különleges eszközeit, módszereit és szakértelmét csak a titkos információgyűjtésre felhatalmazott rendvédelmi és honvédelmi szervek megrendeléseinek kielégítése érdekében használja. Az Nbtv. egyetlen esetben teszi lehetővé a titkos információgyűjtés eszközeinek és módszereinek saját kezdeményezésre történő használatát az NBSZ számára, nevezetesen a belső biztonsági és bűnmegelőzési ellenőrzési feladatok ellátása során.

Az NBSZ tevékenysége jelentős mértékben túlmutat a nemzetbiztonsági érdekkörön. Szolgáltatásait a három hagyományos értelemben vett nemzetbiztonsági szolgálat („titkosszolgálat”) mellett a „klasszikus” rendvédelmi/bűnüldöző szervek (Rendőrség, Nemzeti Védelmi Szolgálat, Terrorelhárítási Központ, Nemzeti Adó- és Vámhivatal, Ügyészség) veszik leginkább igénybe. Hazánkban jelenleg az NBSZ rendelkezik országos szintű hírközlési eszközökön folytatott kommunikáció (vezetékes- és mobiltelefon,) ellenőrzésére alkalmas központi, eszközrendszerrel, meghatározó jelentőségű postai küldeményellenőrzési, helyiséglehallgatási, figyelési és környezettanulmányozó kapacitással, valamint jelentős szerepet játszik a rádióforgalom ellenőrzésében. Így a megrendelő szervezeteknek nem kell külön-külön működtetniük a fenti feladatok végzéséhez szükséges személyi, technikai és infrastrukturális hátteret. A működtetés, fenntartás és fejlesztés feladatai és költségei egy szervezetnél, az NBSZ-nél jelentkeznek. A fenti

²²⁰ Forrás: <http://www.kormany.hu/hu/mo/rendvedelem/nemzetbiztonsagi-szolgalatok> (Letöltés ideje: 2012.08. 31.)

megoldás az elmúlt nyolc évben a jogbiztonság mellett a hatékonyság és a gazdaságosság szempontjából is sikeresnek bizonyult.

Az NBSZ tevékenysége nem helyettesíti a hagyományos nemzetbiztonsági és bűnüldözői munkát, de annak eredményességét jelentősen növeli. Az NBSZ leterheltsége ugyanakkor folyamatosan, évenként átlag 25%-kal nő.

Az NBSZ szervezetében Szakértői Intézet működik, amelynek profiljába tartozik többek között az írásszakértői, műszaki szakértői, okmány szakértői és vegyész-szakértői (pl.: robbanóanyag-vizsgálat) feladatok ellátása.

A 86/1996 (VI. 14.) Korm. rendelet alapján a Szakértői Intézet biztonsági okmányok védelmével kapcsolatos hatósági feladatokat is végez. Ezen belül véleményezési, engedélyezési és felügyeleti jogköröket lát el. Meghatározott esetekben egyes biztonsági okmányok fejlesztését saját hatáskörbe vonhatja (pl.: útleve).

8. A titkos információgyűjtés eszközei, módszerei, alkalmazásuk módja a rendvédelmi szerveknél

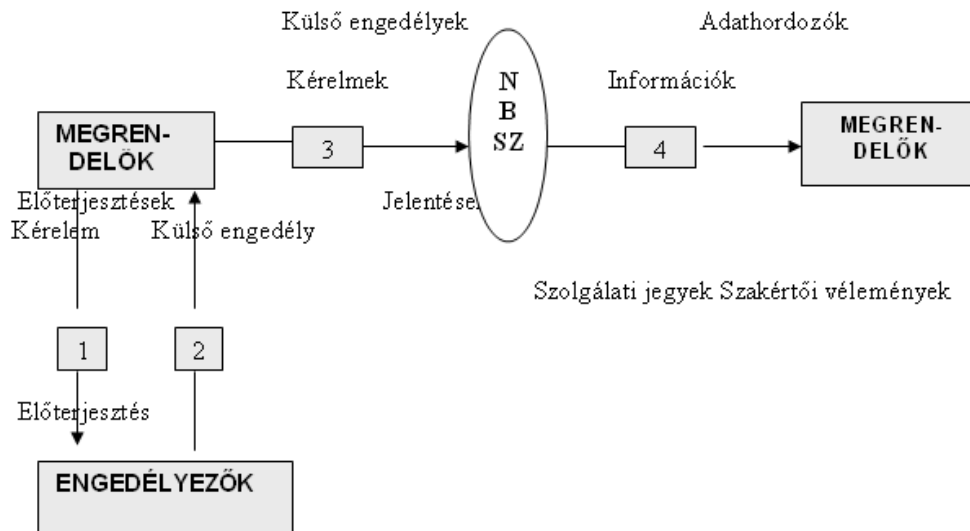
A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat a jogszabályok keretei között a titkos információgyűjtés, illetve a titkos adatszerzés különleges eszközeivel és módszereivel – írásbeli megkeresésre – szolgáltatást végez törvény által erre feljogosított szervezetek titkos információgyűjtő, illetve titkos adatszerző tevékenységéhez (Nbtv. 8.§ (1) a)), továbbá törvény által feljogosított szervezetek igényei alapján biztosítja a titkos információgyűjtő, illetve a titkos adatszerző tevékenységhez szükséges különleges technikai eszközöket és anyagokat (Nbtv. 8.§ (1) b)).

Az Nbtv. 61.§ (1) bekezdésének második fordulata meghatározza, hogy „*az alkalmazás jogszerűségéért a megrendelő szerv, a végrehajtás szakszerűségéért a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat felel.*”

Az Nbtv. a polgári és katonai nemzetbiztonsági szolgálatok számára írja elő, illetve határozza meg az alkalmazás engedélyezési mechanizmusát.

A bűnüldöző szervek a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) VII. fejezete alapján alkalmazhatják a külső engedélyhez kötött, illetve nem kötött titkos információgyűjtő eszközt és módszert.

A megrendelés és szolgáltatás folyamatát az alábbi ábra jól szemlélteti:

Az NBSZ a szolgálati feladata keretében alkalmazott titkos információgyűjtés során keletkezett valamennyi adatot a megrendelő szerv számára továbbítja. Az NBSZ nyilvántartásában csak az eszközalkalmazás célszemélyére, módjára, időtartamára, a megrendelőre, az engedélyre és az NBSZ által átadott adathordozókra vonatkozó alapadatok maradnak. Az együttműködés folyamatában a jól elkülöníthető „munkamegosztás” során a megrendelő szerv felel a külső engedély beszerzéséért, a belső engedély megadásáért, az engedélyek és azok alkalmazásának jogszerűségéért. Az NBSZ az eszközalkalmazás, a szolgáltatás szakszerűségéért felelős. A megszerzett információkat írásban vagy más adathordozón – pl. audiokazetta, CD-lemez, fénykép, videofelvétel – átadja a jogosult megrendelőnek. A szolgáltatás munkafolyamatában, valamennyi fázisában az alapvetően meghatározó törvényesség mellett az NBSZ részéről a szakszerűség, a folyamatosság, valamint a dokumentáltság kritériuma is kiemelkedő jelentőséggel bír. Külső engedély megadására a nemzetbiztonsági szolgálatok vonatkozásában az Nbtv. az igazságügy-minisztert hatalmazza fel, aki az engedélyt (vagy az elutasítást) határozat formájában hozza meg, azaz a titkos információgyűjtő eszköz alkalmazására benyújtott kérelem alapján, engedélyezi vagy elutasítja a titkos információgyűjtést. Egyes bűncselekmény-kategóriák esetében külön erre a feladatra kijelölt bírók engedélye alapján is történhet külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés. A bűnüldöző szervezetektől az NBSZ-hez érkezett külső engedélyeket, legyen az titkos információgyűjtés, vagy titkos adatszerzés, – az Rtv. alapján – a területileg illetékes bíróságok kijelölt bírái végzés formájában adják meg.

A fenti „hagyományos” engedélyezési mechanizmus mellett, a nemzetbiztonsági szolgálatok és a bűnüldöző szervezetek erre feljogosított (legfelső szintű) vezetői, – ha a titkos információgyűjtés vagy a titkos adatszerzés külső engedélyeztetése olyan kétséggel járna, amely az adott ügyben nyilvánvalóan sértené az érintett szolgálat eredményes működéséhez fűződő érdeket, – 72 órára elrendelhetik a titkos információgyűjtést, vagy a titkos adatszerzést, azzal a kikötéssel, hogy egyidejűleg az engedélyeztetésre irányuló kérelmet be kell nyújtani a külső engedély megadására jogosult

személyhez. Ezt a törvény a nemzetbiztonsági szolgálatok esetében kivételes engedélyezésnek, a bűnüldöző szervezeteknél sürgősségi elrendelésnek, az ügyészség esetében pedig halaszthatatlan elrendelésnek nevezi.

A külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés mellett az arra jogosult személyek mind a nemzetbiztonsági szolgálatoknál, mind pedig a bűnüldöző szervezeteknél ún. belső engedély alapján is rendelkezhetnek különböző szolgáltatásokat az NBSZ-től.

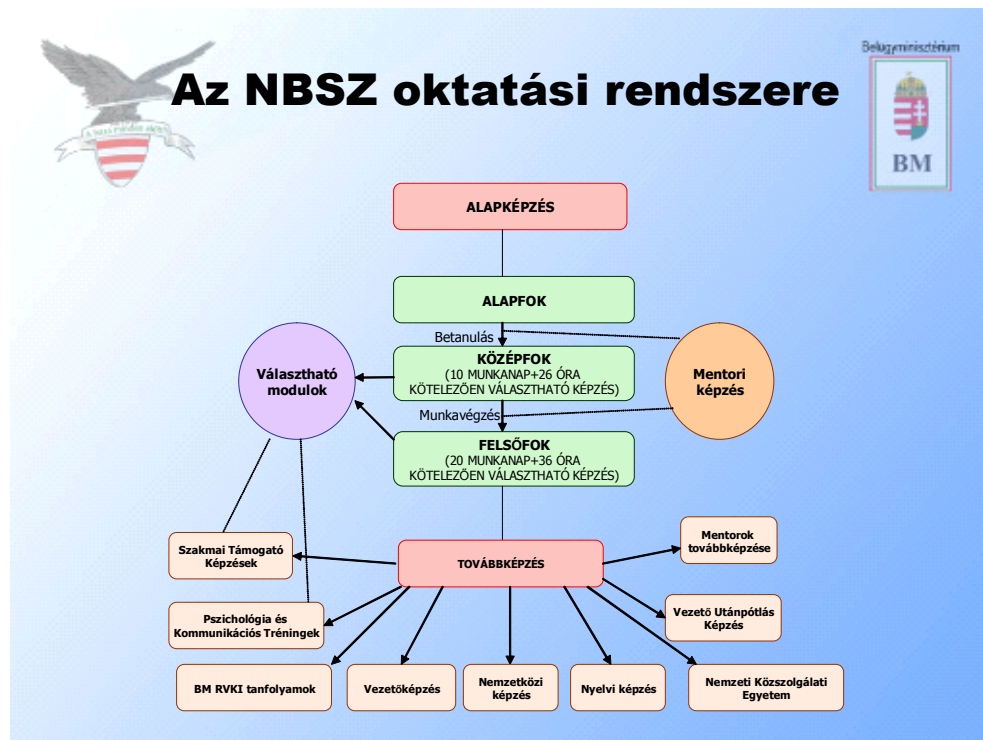
9. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat kapcsolatrendszere

A Szakszolgálat az Nbtv-ben meghatározott feladatainak teljesítéséhez, megrendelői igényeinek mind szélesebb körű teljesítéséhez átfogó kapcsolatrendszert épített ki és működtet. Az együttműködés kiterjed a hazai és külföldi kormányzati és nem kormányzati szervekre, szervezetekre. Fontos együttműködő partnerek a Magyarországon működő telekommunikációs és postai szolgáltató szervezetek, a hazai közüzemi szervek. Az együttműködés egyik formája a különböző szakmai munkacsoportokban való munka. A Szakszolgálat 39 különböző hazai és külföldi, elsősorban EU-s munkacsoportban működik közre.

Az NBSZ nemzetközi kapcsolatrendszere kiterjedt. Három nemzetközi szervezettel (EU, NATO, OLAF), és 49 ország 63 nemzetbiztonsági, valamint 19 rendvédelmi szervezetével áll kapcsolatban. Fordulópontot a nemzetközi együttműködésben a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló 2002. évi LIV. törvény elfogadása és hazánk az EU csatlakozás hozott. Szakértők több EU-s munkacsoport tevékenységében vesznek részt, mint pl. Határok/Hamis Okmányok Munkacsoport, VI. cikk Bizottság. Fontos lépésnek tekinthető, hogy ez évtől a kollégák már részt vesznek az Európai Unió polgári válságkezelő misszióiban, ahol nemzetközi környezetben kamatoztathatják szakértelmüket.

10. A humánpolitikai és képzési rendszer

A Szakszolgálat jelenleg 2094 fős engedélyezett létszámmal rendelkezik és folyamatban van az ORFK Nemzeti Nyomozó Irodától 147 fő átvétele a BM egységes figyelő szolgálatának kialakítása céljából. Az állomány 100% rendelkezik „C” típusú nemzetbiztonsági ellenőrzéssel, több mint fele, felsőfokú végzettséggel dolgozik. Magas az aránya az idegen nyelvet beszélőknek is, az általuk ismert nyelvek száma több mint harminc. Az oktatási rendszer most van átalakítás alatt. Elkészült a Szakszolgálat oktatási koncepciója, amely figyelembe veszi a nemzetközi környezetben és itthon bekövetkezett társadalmi, technikai változásokat és azt, hogy a Szakszolgálat alapjában véve egy állandó tanulásra készített szervezet, a tanulás létszükséglet.

Az utóbbi években számos fejlesztést, változtatást kellett végrehajtani a képzés területén. Így különösen:

- Megteremteni a munkahelyen történő nyelvtanulás lehetőségét.
- Elvégezni a teljes állományra vonatkozó a munkakörelemzéseket.
- Bevezetni az alap-, közép-, és felsőfokú tanfolyamok rendszerét.
- Létrehozni a Képzési Osztályt.
- Megvalósítani a tervezett beiskolázások rendszerét.
- Megalapítani az NBSZ Tudományos Tanácsát, beindítottuk a Szakszolgálatnál a tudományos életet, folyóíratott létesítettünk és feldolgoztuk az NBSZ és elődszervezeti történetét, évente hazai és nemzetközi konferenciákat szervezünk.
- Fellendíteni a sportéletet, átadtunk egy többfunkciós kispályát és bevezettük a sportolás céljára szolgáló heti munkaidő-kedvezmény.

Az új oktatási koncepció kialakításánál figyelembe kellett venni egységes belügyi rendészeti, illetve rendvédelmi képzések szervezetre gyakorolt hatásait, illetve következményeit (pl. egységes alapképzés, rendészeti vezetőképző, rendészeti szakvizsga, közös modulok stb.), valamint a Nemzeti Közszerződési Egyetemen (Nemzetbiztonsági Intézet) felsőoktatási lehetőségeit, amely a tudományos fokozat megszerzéséig nyújt tanulási lehetőséget. Ezen kívül be kellett építeni a képzési rendszerbe a nemzetközi szervezetek által nyújtandó képzési lehetőségeket, úgymint a budapesti Nemzetközi Rendészeti Akadémia, a Közép-európai Rendőr Akadémia, az Európai Rendőr Akadémia, a németországi NATO Iskola és a Marshall Központ szakirányú tanfolyamait. Nagy hangsúlyt

kell fektetni a vezetők hazai és külföldi továbbképzésére. Különösen fontos a szakképzett, felkészült állomány megtartása. Ezért olyan intézkedések bevezetése vált szükségessé, amelyek ezt próbálja elősegíteni. (pl. műveleti állomány részére rekreációs program, szakmai érdekből folytatott továbbtanulás támogatása). Létezik az NBSZ Személyzeti Stratégiája is, valamint a többi szolgálattal együtt elkészítve napvilágot látott a Nemzetbiztonsági Szolgálatok Ágazati Személyzeti Stratégiája is.

11. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat Etikai Kódexe

2010 ősze óta ismert az állomány bevonásával elkészült Szakszolgálat Etikai Kódexe, amelyet egy zsebkönyv formájában minden újonnan belépő dolgozó megkap. Az NBSZ-nél végzett munka a társadalom egésze érdekében végzett különleges szolgálat. Annak érdekében, hogy mind a hivatásos, mind a közalkalmazotti állomány eleget tudjon tenni a társadalom által elvárt fokozott etikai követelményeknek, elvárásoknak, valamint a hivatásukból fakadó feladatok jó színvonalú teljesítésének, szükséges a magatartásokra vonatkozó jogszabályokban, így különösen az Alaptörvényben, a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló, továbbá a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjának szolgálati viszonyáról szóló törvényekben előírt jogszabályi rendelkezéseken túlmenően egyéb erkölcsi és viselkedési normák meghatározása.²²¹ Az Etikai Kódexben összefoglalt normarendszer érvényesülése az NBSZ szervezeti kultúráján (a szervezeten belül elfogadott értékek, döntéshozatali eljárások és minták, a szervezeten belül általában érvényesülő magatartási formák), az állomány morálján, szakmai és emberi lelkiismeretén keresztül valósulhat meg, ezért szükség van az emberi tényezőkben rejlő lehetőségek fokozott felszínre hozatalára, az egymás iránti megbecsülés, az igényes feladat-végrehajtás szellemiségének erősítésére. A Kódex az alábbi fejezetekre tagozódik:

- I. fejezet: Az állomány tagjaitól elvárt általános magatartási szabályok
- II. fejezet: A vezetőkkel szemben támasztott különös magatartási formák
- III. fejezet: A külső kapcsolatokban követendő magatartási formák

12. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat jövőképe, stratégiája

2011-ben, szintén a teljes állomány bevonásával alakították ki az NBSZ jövőképét és az alábbi célokat: Legyen a Szakszolgálat:

- Nemzetközileg elismert, önálló költségvetési szerv.
- A különleges titkosszolgálati eszközök alkalmazásának központi bázisa.
- A külföldi és belföldi nemzetbiztonsági és rendvédelmi partnerek vezetői számára fontos szakmai együttműködő partner.
- Továbbra is jelentős befolyással rendelkezzen a NATO-ban és az EU-ban folyó speciális titkosszolgálati és szakértői tevékenységekre
- A különleges nyelvi és nemzetbiztonsági informatikai oktatás bázisa.
- Szakmai centrumként működjön – nemzetközi és hazai viszonylatban – a szakértői képzésben és a vezetők technikai képzésében, valamint kiszolgálja a megrendelő szervek speciális taktikai képzési igényeit.
- Szakterületén a jövőkutatás, fejlesztés és újítás központja.²²²

²²¹ Nemzetbiztonsági Szakszolgálat Etikai Kódexe, NBSZ kiadvány Budapest, 2011

²²² A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat jövőképe, NBSZ kiadvány, 2011.

A jövőkép kialakításánál figyelembe kellett venni, hogy melyek a szervezet jelenlegi feladatai, milyen értékeket biztosít az itt dolgozók számára, milyen típusú szervezetekhez tartozik, milyen különleges helyet foglal el a rendvédelem rendszerében és mi az, ami sikeressé teheti a jövőben. Részletesen meg kellett vizsgálni azt is, hogyan működik jelenleg az NBSZ. Számba kellett venni a jövőkép kiterjedésének időbeli, térbeli és társadalmi lehetőségeit. Ezek után meg kellett rajzolni a Szakszolgálat jövőképét és ki kellett alakítani három lehetséges forgatókönyvet. A forgatókönyvek tanulmányozása után alkották meg az NBSZ Jövőképét, amelyet évente vizsgálnak felül. Ez év során kidolgozásra került a Szakszolgálat stratégiája, amely jelenleg véglegesítés alatt van, és hamarosan megjelenik az NBSZ honlapján is.

Befejezésül kell kiemelni, hogy a Szakszolgálat mint rendvédelmi és ezen belül nemzetbiztonsági szerv tudatában van a vele szemben támasztott társadalmi és kormányzati elvárásoknak. Felkészült és motivált vezetői és szakértői állománnyal rendelkezik, akik a nap huszonnégy órájában végzik felelősségteljes feladatukat, maximálisan törekedve a vonatkozó törvények, a törvényesség betartására.